

עם זכרו של בנימין עצינוני

בנימין, הסייר לעתיד, החל עוד מנעוריו, בעודו בתנועת הנוער, מודד בשעלו ארץ. ובהצטרפו לפלמ"ח — כבר קיפלו סנדליו מרחבים רבים. במלחמת השחרור היה מן הסיירים שעברו לפני אנשי חטיבת "גולני". ותיקה זוכרים את פעלו, וכיצד עלה בתפקידיו הסייריים. וצעירי החטיבה, ואשר יבואו לשרותיה, יזכרו את בנימין — אשר עם סיום הקרבות שקד, חדשים ארוכים, לערוך סיור מפורט על דרך-הקרבות של חטיבתם במלחמת-השחרור, וריכוז אותו ב"אלן ושלח". עם הופעת ראשוני הספרים — נקרא שוב למשמרתו בה נפל בה"ה חנוכה תשי"ב.

בנימין, שלמען האילן אחז בשלח — היה איש תאילן והעט. הוא אהב את נוף הארץ — וידע להעלותו בכתב, בשיר ובציור.

בשבוע בו נפל, התכוין לצאת עם חבורת טיילים ברגל, להורותם הדרך לאילת — ולא זכו. ברשימה המובאת כאן לזכרו — מתאר בנימין לחבריו לתנועה את אחד ממסעירי טיוליו לנגב.

הרשימה נתפרסמה בשעתו ב"במבחן".

אל הנגב

מעורב חול, ונתמלא הלב מאויים: לו רק מים יובאו הנה והפך המישור השמם לעמק פורח מניב ברכת שדה ומסע. וגשאר לנו לפי שעה להסתפק במראה עינים ולצפון במע-מקים חזון של התישבות גדולה. ונסבה העין הלאה אל מעבר למישור צוקים וגבעות וצוק אחד בולט ומושך תשומת הלב, ויודעי דבר מבשרים את מקום המכתש הקטן; והלאה שרשרת הרים כחלחלה עטויה אד העולה מן הערבה כמסך ערפל, ולא ניתן להבחין בבהירות בהרי מואב ואדום. ומשם ימינה פסגות הנגב העליון; ופה קרוב בקצה המישור ממלכת צוקים מזדקרים. וכאן בראש הפסגה שרידי ישוב קדמון שסימניו כלי צור וחרס הפזורים למכביר.

אנו יורדים במורד תלול לצד סהל תריבה. מבנה הגבעות משתנה, גנן מבהיר ומסמא עין, ואנו במישור צועדים לרחבו שעות אחדות. הדרך נמשכת בעצלתים. חד גוגית משעממת, אין במה להשביע את העין. שטחי חול צהבהב וצמחי מדבר ואשלים בודדים. צהרים. הצמאון גובר והמים במשורה. גומאים טיפות ומתנחמים בהבטחות לערב. והנה גם המישור כבר מאחורינו. ושוב אזור גבעות וצמחיה דלה. אהל בודד, עדר עזים ורועה דל ועלוב מראה; אך עיניו השחורות — יוקדות, — צלם המדבר בדמות אנוש. הדרך עולה ומתמשכת כאילו ללא תכלית בודי מרקב. היום נוטה לערוב, לאות ושעמום קל

...עוד רבוצים טללים כבדים על פני כל, והקור קור נגבי מקפיא איברים. השחר מפציע ועולה, נגוהות זריחה ראשונים פורצים אי פה אי שם ודממת המרחב הגדול מופרעת ע"י שאון המטיילים החוגרים משאם לדרך. עוד מהדהד באויר קול ההוראות האחרונות ושירת המכוניות, חמש מספרן, יוצאות את בית אשל ופניהן מזרחה בדרך גיא-המלח העתיקה. עוברים ביעף על פני שטחי לים נרחבים, מימין מצטללים כמה צריפים ומגדל מים קטן — "נבטים" במדסוס, הוא ראש הגשר המזרחי בחזית הנגב. ורחב הלב בברכה: היש-ליום!

אנו פונים ימינה מדרך ראש זוזירה ומדרימים לדרך באר-שבע — אילת. עוד ניכרים סימני עיבוד פרימיטיבי, שטחים חרושים במסמרי עץ והדרך מתפתלת לגבעות עד ביר ערעה — היא ערוער. כ"מ ק"מ דרומה נעצרו המכוניות, ומכאן החילונו צועדים מחולקים למחלקות וכיתות מזרחה. ומגמתנו — לעקוף את כורנוב לבל ניפגש עם "אוהבינו" משכבר.

אנו עולים בגבעות עד הגיענו לשיא — ראש ג'ורבה החולש על כל שלשלת הגבעות. מכאן נגלה אופק רחב של מראות: לרגלינו מישור רחבי-ידיים, — סהל תריבה שתחילתו במעלה העקרבים ואחריותו בודי פעי היורד לודי מוהאואת. המישור חרוץ כולו ע"י ודייות גרופי חול. כשהצינור ראינו את מבנהו: חמר

מתחילים לתת אותותיהם בשירה. לפתע, כמעולם אחד ללא ידיעה ותכונה תהום נפער! אנו בראשו הצפוני של המכתש הקטן.

מראה שגיב. אין העין יכולה להכיל את כל עצמתו. נשכח כל הסבל. נשכח השעמום; כאילו התרכזו במקום זה ובדגה זה כל אשר חסרנו ברשמים וחוויות עד כה, וכוחו רב לו לציידנו במטען גם עבור העתיד. על רקע קרני השקיעה, כאילו מתוך אגדה או חלום, — בריכת ענק סגורה מכל צדדיה בחומת שגיאות עתירות גוונים. הראש מסתחרר לעומק התהום ולעושר הצבעים, מפלי אבנים ותשפוכת עפר בערבוביה, ומהפכת סלעים בדרום המכתש ודממה עמוקה. איזה סימפוניה טבע אדירה של מראה עינים בסולמות אקורדים שונים. היכן הביטהובן שינציח בצלילים סימפוניה פראית והרמונית זו. וגאה הלב על פנת יקרת זו שלנו, ומנסים להשוותה עם גופים זרים הידועים לנו מתמונות ומבד, ללא יכולת השוואה; כה עז המראה ואדיר. שכבות וצבעיהן עדים לתקופות גיאולוגיות שונות וקדומות. קשת צבעים גדולה שהגוון האדמדם חופף עליה כמתוך פריסמה. בתוך — חריצי ודיות בהירים בצורת קניונים על רקע כהה — חום ושחור, לבן וירקרק, הליפות. לא יוכל העט ולא יכיל הניר את כל המראות והרשמים, רק העינים קלטו ושאו את המראה פנימה.

אנו פונים מזרחה. צועדים על סף התהום עד הגיענו לשביל היורד מטה. שביל תחתית זה יורד על פני קירות ניצבים כמעט, צוק בולט וסלע פורץ משמשים לו משען ובסיס. הרגל נזהרת בדרכה, מדרך רשלני ואתה מידרדר מאות מטרים מטה. שירה וקריאות ניצחון צונפות את הכל. עם רדת החשכה אנו למטה בתוך המכתש. קובעים מקום חניה, מעלים מדורות, ארוחת הערב ולינה. וזמן רב עובר עד שנרדמים. פה ישירו וכאן משולהבי התפעלות יחלקו ביניהם את הרשמים ההדדיים. — — —

עם בוקר מתחילים לצעוד בתוך המכתש, מדי פעם מסב חבר זה או אחר עיניו לעבר שביל הירידה שלנו מאמש, וצמרמורת עוברת את גופו והרגשת סיפוק. עוד חניה קצרה, שמיעת הסבר, ואנו בפתח המכתש, שוב צועדים דרך הפתח ההולך וצר מימינו ושמאלנו שכבות סלעים נטויות או הפוכות על פיהן.

אנו פונים מערבית דרומית לאורך קירותיו החיצוניים של המכתש לעבר ודי פוקרה עד שמתגלה לנו האפיק של זה הנחל, הגדול שבנחלי הנגב הצפוני. אנו צועדים בשיפולי הודי ונאלצים בלית ברירה להסתפק בשמיעת כיפוריהם של אלה שחזו במו עיניהם את השטפונות המפורסמים שגם לווי זה יש בהם חלק. היום הולך ותם והצמא מענה. והנה נתגלו מים בגבים שלאורך הודי. השואבים נחלצו לעבודה והמחנה המשיך לצעוד, הודי מתרחב או מצטמצם חליפות, פה ושם מתגלות שלוליות מים

ההולכים ורבים עד ההפכם לשטף קל. חניה ליד מים. כמיהה של יום וחצי ללא ראית מים מוצאת את פורקנה: פושטים בגדים ומשקשים במים. אמבטיות בלב המדבר. המים הם מי עין פוקרה הנמצא לא הרחק. קרבת המעין מעודדת וממשיכים לצעוד במשנה מרץ. פה ושם נאות ירוקות מרהיבות לב ועין. עין פוקרה. המעין מעופש אך כאן במדבר לא יסולאו מימיו בפז. צהרים ומנוחה. בסביבה כמה אוהלים, בידואים שחורים ככושים משלחים עינים סקרניות, בוהות ותמהות, בעדת המטיילים שפלשו לגבולם. ושוב ממשיכים בכיוון מערבית צפונית לעבר מעלה העקרים הבולט בצבעו הבהיר על פני סביבתו. מכאן גם שמו בערבית יקב-א-ספי — המעלה הבהיר. את העקרים שבעליה הרגיש כל אחד בשרידי רגליו. תלילות העליה הוגיעה אך הכל היו חדורים ברצון להגיע ב"נשימה אחת". לכושלים ניתנה יד וכל המחנה הגיע למעלה.

מכאן מראה נרהב על הנגב המזרחי הערבה והרי אדום. לרגלינו, ערוצו של ודי פוקרה על יובליו הרבים החובקים את כל האזור. מדרום הולכות קבוצות ההרים וגבוהות ומתחדדות. אפשר להבחין בצוקי של מכתש ראמאן, לפנינו כמשחקת במחבואים בין הגבעות הדרך המוליכה לעין חוסוב ולאלית. הערבה מתגלית ממעלה עקרים במלוא יפעתה, חסומה ממזרח ברצועת הרים גבוהה — הרי אדום; שעת בין הערבים, ונקל להבחין בחריצי ההרים ובגבשושיות הערבה, נחל הערבה — ודי ג'יב משתרע לאורך הערבה, והצבע הצהוב של הסחף מבלוט אותו על פני סביבתו. פונן, מקום מכרות הנחשת של המלך שלמה שקועה בתוך חיק הרים סוגרים, "גבנון" מזדקר על פני סביבתו, — הור הור או ג'יב הארון ומשמאלו בלב ההרים פטרה עיר הסלע וממנה חריץ עמוק לעבר הערבה — ואדי מוסה. והלאה הרחק תחזה העין בהרי מדין. כך גומעת העין את המרחבים המצודדים ולא תשב. והלב מתמלא אהבה ותודה. הברית נכרתת לא רק עם האזורים במ דרכה רגלנו אלא גם עם אלה שעיינו רואות אותם מנגד, לא לזמן רב; כי עוד נשוב אליהם ונסיירם מקרוב ונערה לתוכנו את כל צפונותיהם ומסתריהם עד יקומו ישובי תעשיה גם בתוך הצחיח והשימון הזה, החופן בחובו מחצבים רבים. כאלה ההרהורים העולים בקרבך למראה הנוף ולמשמע דברי ההסבר.

שוב צועדים. הפעם בשורות מלוכדות לאורך הדרך העולה לכורנוב. שיירת גמלים נראית במעלה ומסתלקת. נראה שנתיראו מן הגדוד העולה. נוטים מהדרך לבקש מסתור מרוח ומכפור ושוב מדורות ושינה.

עוד חושך. נשמעת השריקה ושוב לדרך. שמים בהירים מכוכבים באלפי פנסים, שקט מסביב. שעט המצעד הקצוב מפריע את הדממה, עם אור היום פונים מערבה לעבר

המכתש הגדול. על פני הדרך לצד המכתש ניכרים עקבי מכוניות, כנראה של משלחות חקירה ומכוניות „סולל בונה” הלוקחות מעפרות המכתש לצרכי תעשית זכוכית. הגענו לפתחו של המכתש. גם כאן הפוכות שכבות הסלעים בכניסה, בזכרון עוד הרות המראה של המכתש הקטן והשם „גדול” כאילו מבטיח עוד יותר מקודמו. אך התאכזבנו, אמנם גדול אך רשמו אינו חזק כשל הקטן. אנו חוזרים ויוצאים ויורדים לתוך ואדי ימן הסמוך, ומגיעים לגקרה שירדים אליה במדרגות הצובות. סגור סלעים מכסה גב מים גדול המשמש את הסביבה הקרובה והרחוק קה — עין ירקה. אחר חניה ממשיכים את דרכנו לאורך ואדי מורה בצד הקיר של המכתש. הדרך עולה על פני משטח עצום ורחב ללא חתימת צמח. רק אבנים לאין ספור.

שוב חנית לינה וקימה בחשכה. ממשיכים מערבה בתוך ודי מורה המתפתל בין קירות הסלעים הזקופים. משמאל צוק בהיר המזכיר בצורתו את מצדה והוא קצה לשלשלת הרים הנמשכת דרומה מזרחה, ופסגתה ג'בל נפת, מימין ההר חלק (ג'בל חליקים). אנו עוברים בתווך ומגיעים לעין מורה, בורות מים שהכל מתנפץ לים אליהם ולוגמים בכל פה, כאן פתח הקניון של ודי מורה. אלה שמדויהם הציקו להם ביותר נשארו לחנות ע"י העין ולשמור על החגור, היתר צפרי דרור ללא עומס על הכתפים (קשה היה בתחילה להתרגל) עולים בדרך העולה ועוקפת את הקניון. המוליכה לעבדה עיר הנבטים. עבדה הנראית מרחוק מושכת והכל מחישים את הצעד (יש עוד להספיק הרבה והדפיציט בזמן גדול). על פני הרמה המשתרעת מעל הקניון נראים שרידי התרבות הנבטית: מדרגות קרקע, אסמים חצובים בסלע וסכרים לאגירת מי הנחלים, פה ושם חלקות מעובדות ע"י בידואים. הדרך נמשכת וחוזרת אל הקניון. בקצהו מתגלה לנו מראה אדיר שלא ישכח: מפלמים חרב שגבהו כ־50 מ' סגור בתוך נקרת סלעים, הקירות עוטרם אותה בצורת אליפסה. למטה ברכת מים. ברגע הראשון עולה זכר התנור בגליל אך מל גדלו לעומת זה שלפנינו. בפתחו שער אבנים טבעי הסוגר על הנקרה וכמה עצים דקי פארות כפופים מעליו. ממנו נפתח קניון המורה בכל הודו. קירות סלע זקופים המגיעים ל־150 מ' גבה ויותר עד הגיעם למטה לערוץ צר ועשיר בצמחיה. אליו נמשכים המים מן הברכה וממעיינות יאורים העולים מעל משטחי הסלעים שבקרקעת הקניון. להם גון כחול עמוק. איזה עומק של שלווה נמסך במעין והוא מוזג אותה סג בנפש הרואה. פעורי פה עמדנו בפני אחד האצרות הנסתרים של המדבר. מי ילך וידמה בנפשו למצוא את הפנינה הזאת בלב המדבר דוקא. ולו ללכת במדבר ללא תכלית וללא רשמים ימים אחדים ורק להגיע ולראות את הנקרה הזאת והמכתש הקטן — דיינו!

באיזה תאוה ידינו אבנים אל תוך המצולה להעכיר את שלותה וזוך מימיה ולהעלות הדי ההתנפצות, לומר כי הנה אנחנו פה ועוד נחזור להשבית אחת ולתמיד את דממת השממה שבסביבה.

חורבות עבדה נשאות על פני הסביבה. מערות מגורים ובניני חומה הרוסים, שרידי מצודה בפסגת הגבעה. נכרים עקבות החלוקה המעמדית של תושבי העיר. למטה לרגלי הגבעה בית מרחץ עתיק בחצרו באר חצובה באבן. ניכרים סימני מותרות. מה רבו החיים השוקקים באזור צחיח זה ומה רבה יכולתו הגנוזה.

חוזרים דרך הנקרה שנית, וקשה להפרד. במרוצה חזרנו עתורי רשמים והתפעלות. השירה זזה הלאה, שלא כמו בשטחים שעברנו עד כה מתלגים סימני „ישוב”, אהלי בידואים ועדרי גמלים ועזים, פיסות אדמה מעובדות פה ושם. אנו נוטים צפונה, השטחים מישוריים יותר. כאן מחשיך עלינו היום. הכיתות חונות סביב מדורותיהם ועורכות ארוחות „חגיגות” בשארית הפליטה של המזון. נרדמים בשעה מאוחרת אחר שירה ושמיעת סיפורי מעשיות. משתלטת הדממה ורק השומרים המתחלפים מפריעים את דומית הלילה...

קימה ליום אחרון. יש להגיע לסביטה מוקדם. שם תחכינה המכוניות. אנו הולכים במישור רחבי-ידיים שבו נראים שרידי המסילה התורכית-גרמנית באר-שב-ע — עוג'ה אל חפיר. לרגלי הגבעות במערב עובר הכביש הראשי למצרים, מרחיקי ראות מבחינים הרחק בצפון חומה לבנה שאומרים עליה שזו עסלוג'. במערב על גבעה נשאה מזדקרים שרידי המבצע הביזנטי — משרפה. משמאלנו נפתח גיא רחב העולה דרומה מזרחה הוא ודי אביד ובאופק הדרומי ג'בל לוצאן — פסגת הרי הנגב. אנו יורדים למישור ופונים לעבר סביטה. שוב שרידי תרבות חקלאית גבוהה בדרך, הבידואים מעבדים חלקות רבות כאן. בסביטה עצמה לאחר חניה — סיור בעיר. שרידי כנסיות ביזנטיות, מאפיה, שרידי ביוב ורחובות מסודרים, נראה שפעל כאן ארגון יעיל של הנהלת עיר שהתקיימה על בסיס כלכלי יציב.

המכוניות בוששו לבוא וחברים מסיירים בסביבה או הולצים עצמותיהם הדוויות מעמל הדרך. רק אחר הצהריים הגיעו המכוניות. הכל מסתדרים למחלקותיהם במפקד סיום, מרכזי הטיול מסכמים. לקריאה לחזור ולהכיר את שטחי הנגב ולישבו משוממותו ענו 150 משתתפי הטיול: „עלה נעלה”, והדהדה הקריאה על פני כל הסביבה וענה לה הד חזק בעמקי הלבבות.

שוב חוצות המכוניות את מרחבי הנגב. השירה אינה פוסקת והרגשת הכל כי נכס חשוב ויקר רכש כל אחד מאתנו בטיול זה.

בית-קשת